

Особливості реалізації конституційного права направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення в умовах воєнного стану*

Відповідно до статті 40 Конституції України усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк. Це право не може бути обмеженим навіть в умовах воєнного та надзвичайного стану (стаття 64 Конституції України).

Це зумовлено правовою природою «інституту звернення» до суб'єктів владних повноважень, як ефективного правового інструмента, шляхом застосування якого громадяни можуть реалізувати будь-які інші права – соціально-економічні, політичні та особисті.

У контексті реалізації цього конституційного права гарантується неможливість встановлення обмежень таких його елементів: подати звернення; отримати обґрунтовану відповідь; отримати таку відповідь у встановлений законом строк.

Водночас Законом України «Про звернення громадян» (далі – Закон) закріплені й інші додаткові права, пов'язані з розглядом звернення та способом вирішення порушених питань. Це зокрема, право на особистий прийом керівниками та іншими посадовими особами суб'єктів владних повноважень, право бути присутнім при розгляді звернення, подавати додаткові аргументи особі, яка здійснює розгляд звернення тощо.

Реалізація таких додаткових прав в умовах воєнного або надзвичайного стану може бути ускладнена з огляду на певні об'єктивні чинники та необхідність здійснення заходів правового режиму воєнного стану, визначених у статті 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану».

Відповідно до цього Закону в умовах дії правового режиму воєнного стану можуть застосовуватись окремі заходи, які обумовлюють за своїм змістом ускладнення реалізації окремих прав громадян, визначених у Законі України «Про звернення громадян».

Перш за все такі обмеження можуть бути пов'язані із:

- встановленням посилення охорони та особливого режиму роботи органу влади, установи до якої подано звернення;
- запровадженням на певній території комендантської години;

* Роз'яснення підготовлені за сприяння експерта з питань доступу до інформації О.Кабанова (ГО «Центр з доступу до інформації»).

- встановленням особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування, а також руху транспортних засобів.

У випадку впровадження зазначених обмежень за певних обставин (наприклад, задля відсічі, знешкодження диверсійно-розвідувальних груп ворога), реалізація будь-яких прав, пов'язаних з особистою присутністю заявника та інших дотичних прав, визначених у Законі України «Про звернення громадян», може бути ускладненою або взагалі неможливою.

Серед таких прав, зокрема наступні:

- право на особистий прийом;
- особисто викласти аргументи особі, яка перевіряла заяву чи скаргу, та брати участь у перевірці поданої скарги чи заяви;
- знайомитися з матеріалами перевірки;
- подавати додаткові матеріали або наполягати на їх запиті органом, який розглядає заяву чи скаргу;
- бути присутнім при розгляді заяви чи скарги.

У Законі України «Про правовий режим воєнного стану» передбачено звільнення від відповідальності за дії (бездіяльність) особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, негативні наслідки яких неможливо було передбачити або які охоплюються виправданим ризиком, за умови, що такі дії (бездіяльність) були необхідні для відсічі збройної агресії проти України або ліквідації (нейтралізації) збройного конфлікту. Вказане дозволяє дійти висновку, що у випадку об'єктивної неможливості або ускладнення забезпечення права особи на звернення та отримання відповіді, відповідальна посадова особа суб'єкта владних повноважень не нестиме юридичну відповідальність. При цьому зазначене не позбавляє таку посадову особу обов'язку розглянути звернення та надати обґрунтовану відповідь після завершення дії вказаних обставин, що унеможливають надання вчасної відповіді.

Рекомендуємо громадянам керуватися принципами розумності, домірності та розсудливості при направленні звернень суб'єктів владних повноважень в період дії воєнного стану, намагатися не направляти таких звернень, що не є невідкладними та не пов'язані з існуванням реальної загрози життю, здоров'ю, свободі або безпеці.